

Justitieombudsmannen
Katarina Pålsson

Kritik mot en tjänsteman vid Kriminalvården, häktet Kronoberg, för att ha uttryckt sig i strid med regeringsformens krav på saklighet

Beslutet i korthet: En advokat har i egenskap av ombud och offentlig försvarare för en intagen i häktet Kronoberg skickat ett e-postmeddelande till häktet med frågor om ett beslut. I häktets svar till advokaten följde ett internt e-postmeddelande med där en handläggare i häktet uttryckte att han tyckte att advokaten hade agerat olämpligt med tanke på vad hennes klient satt häktad för.

JO uttalar att handläggarens e-postmeddelande ger klart intryck av att han förmedlade en personlig och irrelevant åsikt om den person som advokaten var ombud för samt att det på rent objektiva grunder går att invända mot formuleringen. Enligt JO är det inträffade inte acceptabelt och handläggaren kritiserar för att ha formulerat sig på ett sätt som strider mot regeringsformens krav på saklighet.

Anmälan

I en anmälan till JO förde advokaten AA, i egenskap av ombud och offentlig försvarare för BB, fram följande klagomål mot Kriminalvården, häktet Kronoberg.

Den 31 juli 2025 meddelade tingsrätten dom i det mål där BB var häktad. Ett par dagar senare tillfrågades han av häktespersonal om han ville förklara sig nöjd med domen, vilket han tydligt svarade nej på. Dagen därpå, en söndag, ringde någon från häktet till åklagarmyndighetens beredskapsjour och frågade hur häktet skulle gå tillväga om BB ville nöjdförklara sig. Den beredskapsåklagare som besvarade samtalet hänvisade till ordinarie åklagare. På måndagen blev hon kontaktad av ordinarie åklagare som undrade om BB verkligen ville nöjdförklara sig. Hon kontaktade BB, som lät meddela att han tydligt sagt till häktespersonalen att han inte ville göra det. I efterföljande korrespondens med ordinarie åklagare har hon fått veta att telefonsamtalet till beredskapsåklagaren gjordes av en okänd person vid häktet som i sin tur fått uppdraget att ringa av en annan okänd person där.

I mitten av juli 2025 beviljades BB tillstånd till kontrollerade besök av sina föräldrar. Hon kontaktade häktet för att undersöka om det fanns någon möjlighet till lättnad i villkoren om kontroll. Hon är medveten om den formella gången men tiden till besöket var knapp och ett formellt överklagande hade

tagit längre tid. Svaret från häktet innehöll intern korrespondens mellan häktespersonalen. Av det interna e-postmeddelandet framgår att personal tyckte att hon i egenskap av advokat hade agerat olämpligt med tanke på vad hennes klient satt häktad för. Det interna mailet var inte avsett för henne och hon fick snabbt ett nytt e-postmeddelande om att häktet ville återkalla meddelandet.

Det interna meddelandet ger starka skäl för antagandet att BB inte har behandlats i enlighet med grundläggande rättsprinciper och att personliga åsikter hos häktespersonalen kan ha inverkat på hanteringen av exempelvis hemställningar, önskemål och förfrågningar från BB. Samtliga hemställningar och förfrågningar som han har gjort har besvarats med orimlig tidsutdräkt. Det tog t.ex. två månader för häktet att informera BB om vilka kläder han hade i förrådet, vilket ledde till onödig stress för honom. Hon köpte därför en skjorta till honom inför huvudförhandlingen i tingsrätten för att han skulle kunna bära något annat än häkteskläder.

Till anmälan bifogades e-postkorrespondensen med häktet. Av det interna meddelandet framgår bl.a. "[...] Fick detta mailet. Tycker det är väldigt olämpligt av en advokat med tanke vad deras klient sitter för."

Utredning

JO uppmanade Kriminalvården att yttra sig över det som AA hade fört fram.

I remissyttrandet anförde Kriminalvården, genom regionchefen för Region Stockholm, följande:

Uppgifter har inhämtats från ledningen vid häktet Kronoberg.

Nöjdförklaring

Klagande dömdes i Stockholms tingsrätt den 31 juli 2025, han delgavs domen samma dag. Vid detta tillfälle informerades han även om möjligheterna att avge nöjdförklaring och att han dessförinnan ges en betänketid. Den 2 augusti 2025 upplystes han om att betänketiden hade löpt ut.

Avdelningschef har fört samtal med det vid tillfället tjänstgörande vakthavande befälet (VB) som är oförstående till ombudets påstående. Klagande var tydlig med att denne inte hade för avsikt att avge någon nöjdförklaring. Några ytterligare diskussioner med klagande rörande nöjdförklaring har därefter inte förts. Att det ska ha ringts samtal till jouråklagare känner tjänstgörande VB inte till. Det har inte gått att spåra eller utreda ifall, och i så fall vem, som skulle ha ringt samtalet ifråga samt vad frågeställningen rörde. Det är avdelningschefens uppfattning att nöjdförklaringsprocessen har hanterats korrekt och enligt rådande rutiner och regelverk.

Återkallelse av e-postmeddelandet

Klagande överfördes, genom särskild överenskommelse med Frankrike, till Sverige som åtalad i det aktuella målet. Klagande är sedan tidigare dömd ... *[för mycket allvarlig och omfattande brottslighet, JO:s anm.]*. Med anledning därav krävdes omfattande säkerhetsåtgärder under dennes vistelse vid häktet.

Anledningen till att handläggaren mejlade sin chef var för att denna skulle informeras om att ombudet tagit kontakt med handläggaren i syfte att påskynda hanteringen av besöksärendena bl.a. gällande lättnader i besöksvillkoren.

Eftersom häktet har erfarit flertalet sådana händelser ville handläggaren informera sin chef samt uttrycka sin frustration över att ombudet försökt påverka beslutsfattaren i dennes myndighetsutövning. Det är avdelningschefens uppfattning att personliga åsikter vare sig påverkar eller ligger till grund för häktets handläggning av ärenden eller vid beslutsfattandet. Avdelningschefen valde att återkalla meddelandet då detta vare sig var avsett att förmedlas till ombudet samt då det inte hade någon bäring på utfallet av klagandens ärende.

Hanteringen av hemställningar

Häktet tillbakavisar att det har förelegat en personlig åsikt gällande klagandes brottslighet som på något sätt har inverkat på handläggningen av dennes ärenden. De beslut som har fattats har prövats individuellt där det som är känt om klagandes brottslighet givetvis har beaktats. Av kriminalvårdsregistret framkommer att ett utav besökstillstånden har omprövats utav Kriminalvårdens huvudkontor som sedermera fastställt häktets beslut. Något överklagande har inte inkommit.

Gällande den dömdes klagomål om förrådstillhörigheter konstaterats att det i kriminalvårdsregistret har registrerats flertalet kläder, däribland två stycken skjortor. Dessa skrevs in den 5 maj 2025 och har enligt gängse rutin förmedlats till klagande genom ett så kallat förrådskvitto. Även avdelningspersonal har tillgång till uppgifter om intagnas förrådstillhörigheter och kan således lämna uppgifter direkt från avdelning där den intagne är placerad. Det har inte framkommit något till stöd för klagandes påstående om att denne inte har fått information på över två månader.

— — —

Kriminalvården, region Stockholm, gör följande bedömning,

Klagande har informerats korrekt om både möjligheten att avge nöjdförklaring och när den aktuella betänketiden har löpt ut. Därefter har det varit upp till klagande att avgöra vilka ev. åtgärder denne ville vidta. Det har inte framkommit något avvikande rörande nöjdförklaringsprocessen varför det är Kriminalvårdens uppfattning att detta har hanterats korrekt och i enlighet med rådande regelverk.

E-postmeddelandet ifråga återkallades då det endast syftade till att informera avdelningschefen om att ombudet försök påverka beslutsfattaren i handläggning och därför inte har någon materiell koppling till ärendet. Kriminalvården vill betona att denna form av agerande vare sig är otillåten eller olämplig då den faller inom ramen för vad som rimligen kan förväntas av ett ombud i att tillvara sin klients intressen. Det är beklagligt att handläggaren har uttryckt sig på ett sätt som kan uppfattas ha inverkat på handläggningen i det enskilda fallet. De risker och omständigheterna som var kända om klagande, däribland brottsmisstanken, har dock haft en självklar inverkan på beslutens utgång. Detta har dock gjorts efter en individuell prövning och inte någon form av kategoriskt avdömande.

Som ovan redogjorts har klagandes bakgrund erfordrat särskilda säkerhetsarrangemang, av vilket följer högt ställda krav på utredning och handläggning av ärenden. Detta i sig kan ha medfört längre handläggningstid än vad som är normalt, men alltså varit påkallat. Det har dock under inga omständigheter förelegat förutfattade meningar om klagandes brottslighet som legat denne till last. Några avvikelser har under utredningen inte heller uppdagats. Vad gäller klagande övriga klagomål konstateras att eftersom klagande inte har specificerat vilka övriga hemställan som inte har besvarats har detta inte kunnat utredas närmare.

AA kommenterade remissvaret och uppgav bl.a. att hennes syfte bara varit att ta tillvara BB:s intressen och att det är tydligt att det interna e-postmeddelandet ger uttryck för en personlig åsikt grundad i vem hon har varit ombud för.

Rättslig reglering m.m.

Kriminalvården har i remissvaret redogjort för viss rättslig reglering. Jag har denna gång valt att utelämna redogörelsen i citatet av myndighetens yttrande och återkommer i min bedömning till den reglering som är av närmast intresse för mina uttalanden.

Bedömning

Frågor om nöjdförklaringen

Enligt Kriminalvårdens utredning har vakthavande befäl uppgett sig inte känna igen AA:s beskrivning av hur nöjdförklaringsprocessen hanterats. Enligt myndigheten har det inte framkommit något avvikande beträffande denna. Jag bedömer inte att ytterligare utredning skulle leda till något annat resultat i den här frågan. Det som har kommit fram i denna del ger därmed inte anledning till kritik eller någon annan åtgärd från min sida.

E-postmeddelandet

Det följer av 1 kap. 9 § regeringsformen att myndigheter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet (objektivitetsprincipen). Principen kommer också till uttryck i 5 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900).

Kravet på saklighet och opartiskhet omfattar inte bara hur en sak rent faktiskt har handlagts och vilka verkliga skäl som ligger bakom ett beslut eller annat handlande från en myndighet. Även hur ett agerande kan uppfattas är av betydelse. Man talar ibland om en objektiv och en subjektiv sida av grundlagsbestämmelsen. Den subjektiva är då hur de involverade myndighetspersonerna själva anser sig ha agerat, medan den objektiva är hur deras agerande har kunnat uppfattas utifrån. Det räcker med att det förekommer rent objektiva invändningar mot en myndighets agerande för att grundlagsregeln ska aktualiseras. Reglerna om saklighet och opartiskhet överlappar i viss mån varandra. Kravet på saklighet innefattar dock annat och mer än vad kraven på likabehandling och opartiskhet medför, t.ex. vad gäller bemötande, formuleringar och förmåga att hålla sig till den sakfråga som myndigheten vanligen har att avgöra i förhållande till den enskilde. Redan risken för att andra kan uppfatta att saklighet och opartiskhet inte iakttas är tillräcklig för att ett handlande ska kunna anses strida mot kraven i bestämmelsen. (Jfr Bull och Sterzel, Regeringsformen – en kommentar [2023, version 5, JUNO], s. 56 f. och t.ex. JO:s beslut den 6 november 2019, dnr 5866-2018.)

Regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet gäller inte enbart i samband med myndighetsutövning, utan även vid kommunikation internt och mellan myndigheter. Det innebär att tjänstemän vid sådana kontakter inte bara ska uttrycka sig och uppträda korrekt utan också neutralt och professionellt (se t.ex. JO:s beslut den 11 augusti 2026, dnr 9217-2025).

Enligt Kriminalvården skickade häktets handläggare det interna e-postmeddelandet i syfte att uttrycka sin frustration över att AA försökt påverka beslutsfattaren i dennes myndighetsutövning. Myndigheten har emellertid betonat att AA:s agerande faller inom ramen för vad som rimligen kan förväntas av ett ombud, vars uppdrag är att tillvarata sin klients intressen. Jag är av samma uppfattning och har för egen del svårt att se hur AA:s meddelande över huvud taget kan ha uppfattats som ett påverkansförsök.

Oavsett hur det förhöll sig med den saken ger handläggarens efterföljande e-postmeddelande klart intrycket av att han förmedlade en personlig och irrelevant åsikt om den person som AA agerade ombud för. Det sagda innebär alltså att det på rent objektiva grunder går att invända mot hur handläggaren har formulerat sig till avdelningschefen. Det inträffade är naturligtvis inte acceptabelt. Handläggaren CC ska kritiseras för att i e-postmeddelandet ha formulerat sig på ett sätt som strider mot regeringsformens krav på saklighet.

Det är utrett att avdelningschefen DD försökte återkalla e-postmeddelandet med svar på försvararens frågor som alltså även innehöll häktets interna meddelande. Jag kan konstatera att den skrivelsen till AA blev en allmän handling hos Kriminalvården i och med att den skickades därifrån, dvs. upprättades (se 2 kap. 3, 4 och 10 §§ tryckfrihetsförordningen). DD:s åtgärd var olämplig. Jag kan visserligen ha förståelse för att häktet ville rätta till det felaktiga utskicket, men enligt min uppfattning borde häktet istället ha skickat ett uppföljande e-postmeddelande med en förklaring.

Hanteringen av hemställningar

Mot bakgrund av CC:s kommentar i det interna e-postmeddelandet har jag förståelse för AA:s farhågor om att häktespersonalens personliga åsikter kan ha inverkat på hanteringen av BB:s hemställningar. Kriminalvården har tillbakavisat detta, och menat att det varit säkerhetsarrangemangen kring BB som i vissa fall kan ha medfört en längre handläggningstid. Vidare har myndigheten inte funnit utrett att det tagit häktet två månader att informera BB om vilka kläder han hade i förrådet. Det som har kommit fram i denna del ger mig inte skäl att rikta någon kritik mot häktet.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av JO Katarina Pålsson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Sanna Ekman har föredragit ärendet och avdelningschefen Jessica Starhill Sjöstrand har deltagit i beredningen.